

Kościół w Makowie p.w. św. Wojciecha, biskupa i męczennika

Kościół wraz z wsią należała przez długie wieki do kasztelania a później Księstwa Łowickiego do dóbr należących do Arcybiskupstwa Gnieźnieńskiego. Historycy kościelni jak podaje między innymi "Rocznik Archidiecezji Warszawskiej" z 1958 roku sądzą, że w Makowie był już w XIII wieku kościół. Według wzmianki znajdującej się w Archiwum Parafialnym w Makowie istniały 2 kościoły drewniane. Pierwszy w XIII wieku był zapewne fundacji księżkiej, a drugi modrzewiowy wzniesiony w roku 1654, fundacji arcybiskupiej prymasa Andrzeja Leszczyńskiego.

Kościół makowski od zarania swoich dziejów zawsze należał do metropolii gnieźnieńskiej. Na mocy rozporządzenia z października 1512 roku, wydanego przez J. Łaskiego wraz z innymi 131 kościołami, został włączony do Archidiaconatu Łowickiego.

Pierwszy kościół w Makowie istniał w XIII wieku. Według wzmianki w kronice parafialnej został spalony. Źródła podają, że w 1604 roku w Makowie był kościół drewniany. W roku 1654 z fundacji arcybiskupa, prymasa Andrzeja Leszczyńskiego pobudowano drugi również drewniany, modrzewiowy. W podziemiach kościoła, prezbiterium pod ołtarzem na przybocznej podporze z cegły zachowała się data 1633 oraz napisy, które są nieczytelne. Data ta może wskazywać, że prezbiteria kościołów drewnianych posiadały murowane kondygnacje. Możemy też domniemywać, że napis ten pochodzi z poprzedniego kościoła. Żadne ikonografie z tego okresu się nie zachowały. Kościół drewniany z 1654 roku ulegał rozbiórce w 1770 roku, aby na tym miejscu można było wznosić nową świątynię istniejącą do dziś. Materiał z rozbiórki kościoła użyto na budowę plebani. Obecny murowany kościół jest fundacji księdza Pawła Kosickiego z Zakrzewia, parafata Łowickiego. Wzniesiono go w roku 1777, a w okresie późnego baroku. Kto jest faktycznym budowniczym kościoła nie wiadomo. Zbudowano go wg planu pochodzącego z Rzymu. Wykończenia budynku i ozdobienia wnętrza dokonał ksiądz Maciej Dąbkowski około 1824 roku. Konsekracja kościoła nastąpiła 17 X 1824 roku, dokonał jej ks. biskup Daniel Ostrowski, sufragan Łowicki. Wydarzenie to upamiętnia tablica wmurowana w ścianie kościoła, zachowana do dziś z łacińskim napisem (prawa strona nad kaplicą w prezbiterium).

W roku 1869 parafia została przemianowana na probostwo zwykłe. Wieś Maków należała do proboszcza wraz z gruntami, łąkami i zabudowaniami Przez pewien okres czasu w Makowie funkcjonował folwark arcybiskupi. Należała on od 1510 roku do kościoła. Informacje o nim pochodzą z roku 1792. Według inwentaryzacji, przeprowadzonej w tym roku, zabudowania folwarczne to: budynek mieszkalny, stajnie, obora, chlew, kurnik, gąsienik, spichlerz, 2 stodoły, browar i kuźnia. Folwark po kasacji dóbr duchownych, przez rząd pruski w 1796 roku, przeszedł w ręce świeckie i prosperował do końca XIX wieku.

Z nakazu patriotycznego na rzecz Powstania Listopadowego z kościoła przeznaczono następujące naczynia liturgiczne: kielich srebrny, pozłacany, pater srebrny pozłacany, drugą pater srebrną i dwie ampułki srebrne Wartość tych naczyń oceniono na 234zł 10 gr. Powyższe srebra zostały złożone w kancelarii konsystorskiej w Warszawie. Potwierdzeniem tego daru narodowego jest, na dokumencie, pieczęć okrągła Archidiecezji Warszawskiej.

Kościół do czasów współczesnych nie został całkowicie wykończony, gdyż nie wzniesiono dwóch bocznych wież z powodu jak podaje kronika kościelna, zgonu budowniczego. Na brak tych wież wskazuje dotychczasowa bryła kościoła. Istniejąca jedyna wieża, zbudowana w nieco późniejszym czasie, niezbyt harmonizuje z całą budowlą. Jest niska, przysadzista, usytuowana w środkowej części Posiada hełm o barokowej formie. Kościół wzniesiono na olbrzymim wysypisku ziemnym, w kształcie trapezu. Mur oblicowany jest cegłą wypalaną na miejscu. Głównymi częściami kościoła są: przejściowa kruchta, nawa czyli część przeznaczona dla wiernych i prezbiterium, czyli część przeznaczona do odprawiania nabożeństw, zarezerwowana dla duchowieństwa. Nad wejściem głównym znajduje się empora organowa, przeznaczona dla chóru kościelnego-Empora wsparta jest na trzech filarowych arkadach, wzmocnionych pilastrami. Nawę od prezbiterium oddziela ażurowa ścianka wykonana również przez Jana Skrobeckiego Punktem przyciągającym wiernych, w kościele, jest ołtarz główny. Ołtarzowi zapewniono odpowiednią oprawkę Został on wykonany w 1834 roku w stylu klasycyzmu barokowego i zastąpił ołtarz pochodzący z poprzedniego kościoła. Krucyfiks barokowy, umieszczony w wykutej niszy, pochodzi z XVIII wieku. Jest on złożony, o dużej sile ekspresji odzwierciedlającej stan wielkiego cierpienia Jezusa. Do wyposażenia wnętrza kościoła należą boczne ołtarze. Obraz, powstały już w czasach współczesnych, w lewym ołtarzu przedstawia św. Wojciecha z palmą męczennictwa w dłoni i krzyżem kardynalskim w drugiej. Po bokach ołtarza są barokowe rzeźby pochodzące z drugiej połowy XVIII wieku. Klejnotem kościoła jest ołtarz prawy z obrazem Matki Boskiej Łaskawej oraz niezwykle piękny obraz Przemienienia Pańskiego, ambona klasycystyczna. Cenne są

też organy pochodzące z 1844 roku. Ozdobą kościoła są dwa żyrandole z połowy XIX wieku. Kościół posiada niezwykle cenne naczynia liturgiczne. Kielich srebrny pozłacany późnorennesansowy z 1589 roku, cyzelowany w srebrze o przepysnej ornamentacji z 1629 roku, puszka na komunikanty także cyzelowana w srebrze z czaszą pozłacaną, nadzwyczaj kunsztowna również z 1629 roku, kielich i puszka z 1629 roku pochodzą z jednej pracowni złotniczej. Monstrancja wieżyczkowa o przewodzie elementów gotyckich z 1621 roku srebrna, pozłacana z elementami, przepiękna budząca zachwyt, finezyjnie wyczarowana przez złotnika Jakuba Kalickiego. Artystyczne, cenne to dzieło sztuki złotniczej (oprócz niej są jeszcze dwa identyczne w Polsce) posiadała dawniej trzy szczerozłote wieżyczki, kształtu walcowatego o jednakowej wysokości i objętości, środkowa górowała nad pozostałymi ozdobnym krzyżem. Po przeróbce dokonanej w 1954 roku przez ks. A. Lipskiego wieżyczki zostały zmniejszone.

Podczas okupacji była pilnie poszukiwana przez Niemców i to wkrótce po ich wkroczeniu. Ocalała dzięki oświadczeniu ks. Mieczysława Hiibnera, popartego powagą jego niemieckiego nazwiska, że została zabrana już podczas I wojny światowej. Monstrancja była ukrywana w podziemiach lub na poddaszu kościoła. W nawie kościelnej znajdowały się jeszcze dwa ołtarze boczne bliżej chóru, także z okresu późnego baroku. Jednak zostały one usunięte z kościoła w 1937 roku podczas przeprowadzanego remontu. Po ołtarzach pozostały nisze, w których wiszą obrazy: św. Mikołaja i "Przemienienia Pańskiego". Są to obrazy namalowane przez malarza J. Lasockiego około 1867 roku. Na uwagę zasługuje znajdująca się w kościele chrzcielnica, powstała na początku XX wieku oraz marmurowa tablica wmurowana nad chrzcielnicą upamiętniająca milenijne obchody Chrztu Polski. Od wschodu i zachodu przylegają do prezbiterium nieduże, niskie kaplice.

Teren wokół kościoła to cmentarz przykościelny. Na jego terenie znajduje się kaplica z pierwszej połowy XX wieku służyła jako kaplica do przechowywania ciał zmarłych przed pogrzebem. Teren cmentarza to olbrzymi starodrzew. Niektóre drzewa są pomnikami przyrody. W 1914 roku wybuchła I wojna światowa. Nad kościołem zawisła groźba spalenia. Teren Makowa był w rękach niemieckich Niemcy postanowili spalić kościół by zniszczyć punkt obserwacyjny, który mógł posłużyć Rosjanom do obserwacji przedpola. Kościół wypełniono słomą i drewnem. Ówczesny proboszcz ks. Augustyn Tatarzyn czynił rozpaczliwe zabiegi by ten obiekt sakralny ocalić. Niemcy byli bezwzględni. Na moment przed podłożeniem ognia proboszcz zagroził Niemcom, że na znak protestu przeciwko bezprawiu wojennemu spłonie razem z kościołem. Leżąc krzyżem na stopniach ołtarza nie pozwolił się usunąć z kościoła. Niemieccy oficerowie wzruszeni nieugiętością postawą starego proboszcza odstąpili od swego zamiaru. Spalili jednak wcześniej zezwalając księdzu na zabezpieczenie kościoła przed ogniem, przez zamurowanie otworów prowadzących na chór i poddasze. Spalona wieża została odbudowana w 1920 roku. 5 XII 1942 roku umiera ks. Kanonik M. Hubner. W przeddzień jego śmierci odbyło się nabożeństwo przeznaczone dla młodzieży z całej parafii, która zmuszona została do wyjazdu do Rzeszy na przymusowe roboty. Młodzież wypełniła kościół i wszyscy przystąpili do spowiedzi i komunii. Młodzież przez całe nabożeństwo płała, żegnając się ze swym proboszczem i ze swymi stronami rodzinnymi. Niektórzy już z robót w Niemczech do Makowa nigdy nie powrócili. W kościele panowała tragiczna atmosfera. Ks. Kanonik przeżył to bardzo ciężko. Na skutek tego tragicznego wydarzenia serce ks. Kanonika nie wytrzymało. W nocy dostał rozległego wylewu i zmarł nie doczekawszy rana. Śmierć jego była tragizmem dla całej parafii. Pogrzeb zamienił się w wielką manifestację wszystkich mieszkańców parafii- którzy żegnali na milcząco swego proboszcza. Ciało księdza proboszcza zostało złożone na pobliskim cmentarzu. Była to kolejna ofiara ponurej okupacji. W roku 1943 Niemcy zrabowali dzwony kościelne.

Restauracji kościoła dokonywano w latach 1829, 1937 i 1958. Duże zasługi dla gruntownego remontu i pełnej restauracji kościoła położył ks. Prałat H. Klizner, który dokonał w roku 1957 elektryfikacji kościoła, plebani i domu parafialnego.

W tym samym roku założono centralne ogrzewanie. W 1958 roku dokonał pełnej restauracji zniszczonego przez czasę kościoła Ogromnym wysiłkiem odnowił całą wnętrze kościoła. Ksiądz prałat powierzył opracowanie projektu wnętrza oraz przeprowadzenie wszystkich remontów artystom-plastynom z Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. W roku 1961 nastąpiło zawieszenie nowych dzwonów "Maryja" wagi 1162 kg, "Wojciech" 545 kg, "Stanisław Kostka" 307 kg. W roku 1964 nastąpił remont elewacji kościoła. W roku 1968 pokryto stiukową wykładziną kararyjską kolumnienki ołtarza głównego i pilastrów, odnowiono polichromie. W 1982 roku ks. Godlewski poszerzył cmentarz grzebalny, który pochodzi z 1808 roku, zbudował ogrodzenie z łupanego kamienia.

W 1985 roku ks. Bruno Dąbrowski dokonał remontu pokrycia dachowego. Starą już dachówkę zastąpiono blachą miedzianą. Dokonano wymiany więźby dachowej, wymieniając grube belki i krokwie. W roku 1990 dużym wysiłkiem dokonano odnowienia ołtarza głównego i stołu ołtarzowego. W roku 1991 ks. Dąbrowski odnowił wnętrze kościoła i zamalował polichromie. W roku 1998 przybył do parafii ks. Stanisław Ciąpała. Bardzo energicznie zabrał się do pracy.

Remontuje obiekty sakralne i budynki parafialne. Bardzo dużym kosztem odnowił budynek i otoczenie plebanii, wyremontował kaplicę obok kościoła (dom pogrzebowy) Pokrył blachą miedzianą wież kościelną. Przeprowadził prace odnawiające i osuszające kościół i jego otoczenie. Pokazał, że jest dobrym gospodarzem i administratorem parafii. Archiwum Parafialne w Makowie jest dobrze prowadzone. Dokumenty kościelne są starannie uporządkowane datują się od 1723 roku, a najstarszy dokument dotyczący spraw gospodarczych pochodzi z roku 1780.

Z dokumentów przechowywanych w archiwum możemy dowiedzieć się, że obowiązki proboszcza pełnili:

1810 - 1847 ks. Maciej Dąbkowski
1847- 1880 ks. Józef Gosk
1880 - 1918 ks. Augustyn Tatarzyn
1918 - 1942 ks. Mieczysław Hubner
1942- 1957 ks. A. Lipski
1957 - 1973 ks. Henryk Klizner
1973 - 1976 ks. Leonard Jarosz
1976 - 1982 ks. Marian Godlewski
1982 - 1998 ks. Brunon Dąbrowski
1998 - ks. Stanisław Ciąpała

Kościół makowski będący obiektem dużej wartości historycznej, jest budowlą zabytkową wpisaną do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr 207 z dnia 29 grudnia 1967 roku. Ministerstwo Kultury i Sztuki zaliczyło go do zabytków II klasy. Również teren wokół kościoła został wpisany do rejestru zabytków 16 XI 1994 roku decyzją nr 98017 przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Źródło: ww.makow.za.pl